

Hur ska funktionsvariationer beaktas i vården i livets slutskede?

VAD?

Personer med funktionsnedsättning kan kräva särskild uppmärksamhet vid palliativ vård

Personer med funktionsnedsättning utgör en stor, men sinsemellan annorlunda befolkningsgrupp. Enligt FN är personer med funktionsnedsättning personer med långvarig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som kan hindra dem från att delta i samhället på lika villkor. De särskilda behoven är individuella och för att de ska kunna beaktas krävs det kompetens av vårdpersonalen.

Den palliativa vården är aktiv vård av en patient som lider av en obotlig, progressiv sjukdom och dess mål är att minska lidandet och värna om livskvaliteten. Vård i livets slutskede är det sista skedet i palliativ vård.

Ibland kan en sjukdom eller ett tillstånd som ligger bakom funktionsnedsättningen eller behandlingen av dem påverka behandlingsalternativen. Behandlingsmetoderna och -riktlinjerna bedöms dock alltid på medicinska grunder enligt den individuella situationen.

VARFÖR?

Enligt lagen ska alla ha jämlik vård

- Alla har rätt till bästa möjliga hälsa. Ingen får diskrimineras på grund av en funktionsnedsättning.
- Tjänster för personer med funktionsnedsättning som främjar likabehandling är viktiga även under livets slutskede. Tjänsternas kontinuitet och en fungerande vardag stöder också målen för den palliativa vården.
- Assisterat beslutsfattande innebär att en annan person vid behov förklarar svåra frågor för patienten och hjälper honom eller henne att bilda sig en åsikt. Detta stärker patientens självbestämmanderätt.

HUR?

Vård i livets slutskede är ett samarbete

Palliativ vård är ett samarbete mellan olika yrkesgrupper. En person med funktionsnedsättning kan ha vårdkontakter redan innan den palliativa behandlingen. Förutom en läkare och skötare kan en talterapeut, fysioterapeut, psykolog, professionella inom psykisk hälsa och själavård samt personal inom service för personer med funktionsnedsättning ingå i vårdteamet. Att beakta och stödja de närstående ingår i den palliativa vården.

Det multiprofessionella samarbetet kräver förutom fungerande strukturer även att de anställda är aktiva och kan samarbeta. Av vårdpersonalen förväntas närvaro och empati, men trots starka emotioner måste de förmå att agera i enlighet med sin yrkesroll.

De anställda har rätt att få stöd för att hantera döden.

Hur beaktar du funktionsbegränsningar inom den palliativa vården?

En person med funktionsnedsättning känner till sin situation och sina särskilda behov – fråga honom eller henne hur de vill att dessa behov ska beaktas i vården.

Kontrollera i service- eller vårdplanen

- vilka hjälpmedel använder patienten för att röra sig eller kommunicera
- har patienten beviljats FPA:s tolktjänst
- vilka är patientens ansvariga person eller kontaktperson inom social- och hälsovård och var de kan nås
- om patienten behöver stöd för att fatta beslut.

Säkerställ nödvändigt stöd och nödvändig hjälp

- Kan patienten larma hjälp vid behov?
- Kan patienten ändra sin ställning självständigt så att andningsvägarna hålls öppna?
- Hur säkerställer du att trycksår inte uppstår?
- Hur följer man upp och stöder måltiderna eller drickandet så att de inte medför en risk för kvävning?
- Finns det särskilda anvisningar för att avlägsna slem?
- Hur stöds och assisteras rörligheten på ett tryggt sätt? Anvisningarna kan vara individuella och avvika från de allmänna anvisningarna.
- Om patienten inte kan tala, hur kan han eller hon uttrycka tillfredsställelse, förbud och smärta?

Fäst uppmärksamhet vid kommunikation

- Reservera tillräckligt med tid. Försök inte att på en kort tid ta hand om något som tar längre tid.
- Tala direkt till patienten även om kommunikationen stöds av en närstående, tolk eller assistent.
- Kontrollera om patienten använder FPA:s tolktjänst och beställ tolken vid behov.
- Säkerställ att samtalssituationen avlöper så störningsfritt som möjligt. Överflödiga syn-, hörsel- och kontaktstimuli kan störa interaktionen.
- Det kan ta tid att förstå svåra saker. Ge också anvisningar i skriftlig form så att du kan återkomma till dem senare. Förklara vid behov på nytt.
- Lär dig att använda metoder som stöder talet, till exempel arbete med kort och övriga bildverktyg.

Identifiera utmaningarna i bedömningen av smärta och livskvalitet

- Det kan vara svårt att bedöma smärtan om människan inte själv kan berätta om sin smärta eller om hon döljer den.
- Instrument som mäter smärta på basis av miner och gester fungerar bäst om man också har information om goda dagar. Närstående och egenvårdaren kan hjälpa till med att tolka till exempel miner och gester.
- Livskvalitet innebär olika saker för människor i olika livsskedan. Den livskvalitet som en annan människa upplever kan inte bedömas utifrån funktionsförmågan.

Respekt och närvaro i bemötandet är utgångspunkter för vård av god kvalitet.

Mer information

Information om funktionshinder och tjänster för personer med funktionsnedsättning:

[thl.fi](#) > [Handbok om funktionshinderservice](#)

Information om palliativ vård:

[thl.fi](#) > [Äldre > Vård i livets slutskede](#)

Webbkurs Kompetenspass för vård i livets slutskede:

[thl.fi/kompetenspass](#)

Kontaktuppgifter

Päivi Nurmi-Koikkalainen

Ledande expert, Teamet Funktionsvariation i samhället
fornamn.efternamn@thl.fi

Institutet för hälsa och välfärd

[thl.fi](#) | [@THLorg](#)